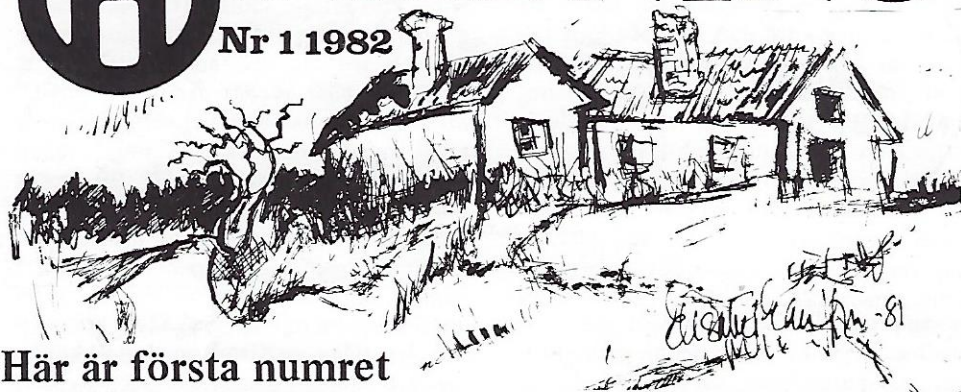

Ö:s TIDNING

Nr 1 1982

Här är första numret

av ÖHF:s hembygdstidning, som beräknas utkomma ett par gånger om året. Den vänder sig inte bara till medlemmarna utan även till andra intresserade. Österåker är ju en typisk inflyttningsbygd, och vi i redaktionen tror att det finns ett stort behov hos invånarna att få veta mer om gammalt och nytt i trakten.

För att kunna ge ut den här tidningen behöver vi både de gamla och unga österåkersbornas hjälp i form av minnen och fotografier. Även det enklaste bidrag kan vara värdefullt. Hör av er!

Vad ska tidningen heta?

Redan nu vill vi ha läsarnas hjälp med att döpa vår publikation. Skicka in namnförslag! Skriv förslaget i ena hörnet utanpå kuvertet som adresseras till Dag Unevik, Oxenstiernas väg 67, 184 00 Åkersberga. Inuti skriver du namn och adress. Senast den 1 juni vill vi ha ditt namnförslag. Vinnaren, som utses av redaktionen, kan räkna med ett litet pris.

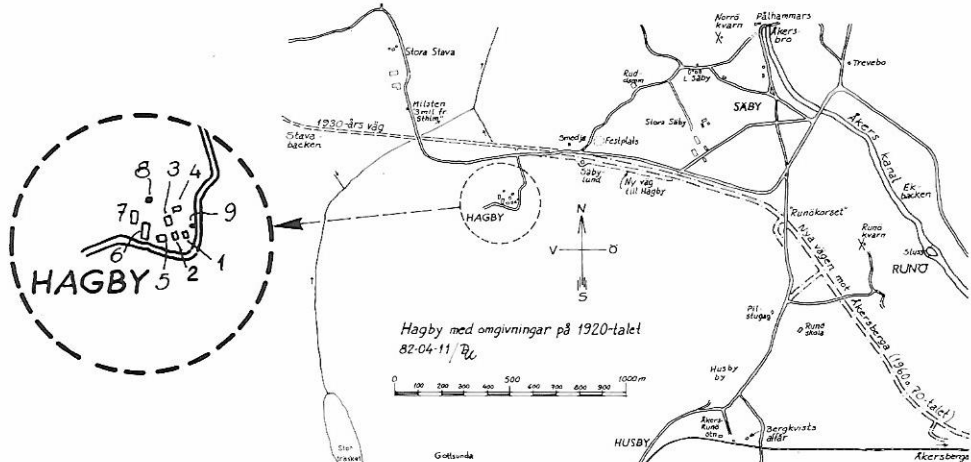
Hagby — en återblick

För att anknyta till vinjettbilden ovan har vi valt att låta tidningens första artikel

handla om Hagby. Få resenärer på väg utför Stavabacken undgår att lägga märke till de två låga vita husen som ligger på höger sida från vägen räknat, omgivna av vidsträckta åkrar.

En resenär som för sextio år sedan färdades längs gamla landsvägen mot Åkersberga såg dock, efter att ha rundat Stora Stava, ett mycket annorlunda Hagby. Om detta Hagby har Thore Olsson berättat på en bandinspelning som gjordes i december 1981. Thore, som idag driver antikaffären Äldre Ting på Norrö, föddes i juli 1918 i ett av de kvarvarande husen på Hagby.

På nästa sida finns en kartsbild över byn med dess närmaste omgivning som den såg ut för femtio å sextio år sedan. Boningshusen med nummer 1 och 2 är de som ännu står kvar (på vinjetten är hus nr 1 det vänstra), medan 3 och 4 är rivna. Alla fyra var likadana och bestod av ett stort kök och ett litet rum. Eftersom vedkraft var den enda energikällan behövdes en stor vedbod — 5. Denna var faktiskt betydligt större än boningshusen och delades av alla fyra familjerna. Intill vedboden låg en ganska stor hölada i två våningar — 6 — med infart till den undre delen från södra kortsidan. Det övre planet nåddes via en stenlagd uppfart på

norra kortsidan vilken anslöt till ladan med en träbro. Under denna gick stigen till det sjunde huset, vars södra halva utgjordes av ett litet stall – 7. Norra delen inrymde det gemensamma dasset. Vid 8 slutligen, är en jordkällare belägen och vid 9 brunnen.

Idag finns, förutom de två första husen, endast den stenlagda uppfarten till ladan, den halvt igenrasade jordkällaren samt brunnen kvar.

De fyra boningshusen på Hagby var som förut nämnts likadana. Via en förstuga kom man rätt in i köket och från detta ledde en dörr till den lilla kammaren. Köket upptog ca 2/3 och rummet 1/3 av golvytan. Enda fasta inredningen var en vedlår och en vedspis i köket och en kakelugn i kammaren. Skorstensstocken innehöll bakugn och i förstugan fanns en avbalkning, som tjänstgjorde som skafferier. I övrigt fanns ingenting – inte ens en garderob eller utrymme att hänga kläder i. Möblemanget bestod i stort sett av bord och stolar samt sängar och något förvaringsskåp. Fotogenlampor användes för belysning under den mörka delen av dygnet.

Thore Olsson föddes i hus nr 1 och flyttade efter några år till hus nr 3. Familjen bestod av far och mor samt elva barn, alla bodde dock inte hemma samtidigt. Båda föräldrarna arbetade vid Säby, fadern som skogsarbetare och snickare,

modern som mjölkerska. Säby brukades vid den tiden av Klas Roman och köptes 1927 av Martin Nilsson. Familjen flyttade senare till Säby men återkom efter några år, då till hus nr 1 som för tillfället var tomt. I detta hus bodde på 1920-talet familjen Herman Johansson som hade fem barn. Fadern, som fö kallades Tjusar-Herman, arbetade mest i skogen, enligt vad Thore minns. I grannhuset (2) bodde familjen Nerman som hade två söner. Nerman köpte upp strömning av någon fiskare och åkte sedan runt i trakten och sålde den. Till detta ändamål körde han Hagbys enda häst, som annars stod i det förut nämnda lilla stallet. I det fjärde huset bodde en dikare vid namn Löfberg ensam. Han var troligen änke-man, Thore kan i varje fall inte minnas hans hustru. Löfberg arbetade mest med dikena som leder vatten från sjön Stor-träsket till Garnsviken, dvs i sänkan mellan Stavabacken och Hagby. Dikarens uppgift var att med handkraft gräva upp och utvidga dikena. Dessa växte ju igen och grundades upp efter hand.

Totalt fanns alltså arton barn på Hagby. De som inte gick i skolan eller arbetade fick sysselsätta sig själva – föräldrarna arbetade ju på Säby. Den stora höladan tjänstgjorde ofta som lekplats – att hoppa och leka i hö skulle nog uppskattas även av dagens barn. I den närbelägna skogsdungen byggde man kojor

och Hagby hage på andra sidan landsvägen fungerade också som lekplats. En mindre lämplig lekplats var dock vid brunnen. Den var ca två meter djup och försedd med ett trälock. Detta lock hade Thore, som vid tillfället var omkring tre år, lyckats öppna och det bar sig inte bättre än att han råkade falla ner i den djupa brunnen. I samma stund som detta hände, kom Klas Roman ridande längs vägen till Hagby. Han såg Thore försvinna, kastade sig av hästen, rusade fram till brunnen och lyckades dra upp pojken i sista ögonblicket – tala om änglavakt! Denna händelse påminde sedan Roman Thore om många gånger under årens lopp.

De av barnen som var i skolåldern gick i Åkers Runö skola. Skolvägen, som var ca två km, följde dåvarande landsvägen mot Åkersberga fram till avtagsvägen mot Åkers Runö – vid södra änden av nuvarande Säby sågs tomt – och sedan längs denna, sedan 1980 delvis försvunna väg, till skolan. Ett stycke förbi skolan, vid Åkers Runö station, låg Bergkvists affär, där hagbyborna handlade.

En annan lanthandel, Pålhammars, fanns vid Åkersbro – Äldre Ting idag. Närmaste vägen dit gick genom skogen längs den äldsta landsvägen, idag bara en skogsstig. Längs denna väg låg, närmast

Hagby, en liten festplats, sedan Säby ruddamm och därintill en gammal galgbacke. Dammen, som förr kallades Drottning Kristinas ruddamm, var ett kusligt ställe: De vuxna visste att berätta för barnen att det spökade där, och att något klättrade i träden om nätterna. Spökerna var troligen dimmoln och kanske sumpgas, men resultatet blev att barnen hade väldigt bråttom förbi dammen. Detta var kanske lika så gott, eftersom dammen annars kunde ha blivit en farlig lekplats.

Närmaste granne till Hagby var Ernst Jansson på Säbylund, som låg ett par hundra meter närmare Åkersberga invid landsvägen. Snett emot, på andra sidan landsvägen, hade smeden Bergfelt sin smedja, ett rött hus som ännu finns kvar. Ovanför smedjan, vid den äldsta landsvägen, låg den förut nämnda festplatsen. Där fanns dansbana och försäljningsstånd och dit kom också varje år ett kringresande tivoli som bl a medförde en karusell.

Så långt Thores berättelse. Hagbystugorna, som byggdes på 1700-talet och är av frankisk typ, löper idag stor risk att förstöras helt. I det nu aktuella kulturminnesvårdsprogrammet nämns Hagby bland särskilt värdefulla kulturminnen: Stugorna har ett miljömässigt och kulturhistoriskt mycket högt värde.

Hagby fotograferat av Oscar Halldin den 18 juni 1925. Från kartskissens hus nr 1, 2, 3 och 4. (Ur A. Roosval, Uppland i bilder, 1927.)

Centrala Åkersberga och Storängsvägen omkring 1950. I övre vänstra hörnet syns Bergaskolan och i övre högra kanalen. (Se vidare s 7.)

•NYTT•NOTERAT•FRÅN•ÖHF•

ÖHF har medverkat vid utsmyckningen av Åkersberga sjukhus med gamla arbetsredskap. Dessutom sitter på olika avdelningar förstoringar ur bildarkivet. Fotona är försedda med beskrivande text.

ÖHF har sänt en skrivelse till SIAB med vädjan om gåvobrev på Hagbystugorna. Föreningen vill upprusta stugorna innan det är för sent.

ÖHF får det gamla ålderdomshemmet vid Stenhagen i gåva från Allgon Antenn AB. Lisa Broström har gjort en förfrågan om att få använda huset för pensionärernas hobbyverksamhet.

I november påbörjades röjning av ruddammen vid Säby. Arbetet ska fortsätta efter snösmältningen. Den som vill hjälpa till är välkommen att kontakta redaktionen.

På biblioteket har ÖHF haft en skärmutställning där föreningen presenterades. ÖHF har också deltagit i en utställning i samarbete med socialförvaltningen.

ÖHF och Åkersberga naturskyddsförening arrangerade en kulturdebatt i Berga teater den 25 november.

Onsdagen den 13 januari hade ÖHF frågekviäll med bildvisning på biblioteket. De diabilder som då visades kan få lånas för visning t ex i studiecirkel eller vid undervisning i skolorna.

Kulturstigen med Alfred Westerberg som på grund av dåligt väder blev uppskjuten i höstas kommer i stället att läggas i början av maj månad.

ÖHF fortsätter naturligtvis också i år traditionen med valborgsmässobål i Ekbacken. Midsommarfirande blir det på midsommarafton. Musik i parken blir i år den 5 september.

Aktivitetskommittén tackar samtliga medlemmar som har skänkt vinster till våra lotterier. Vi vill också rikta ett tack till alla som har hjälpt till vid föreningens olika aktiviteter.

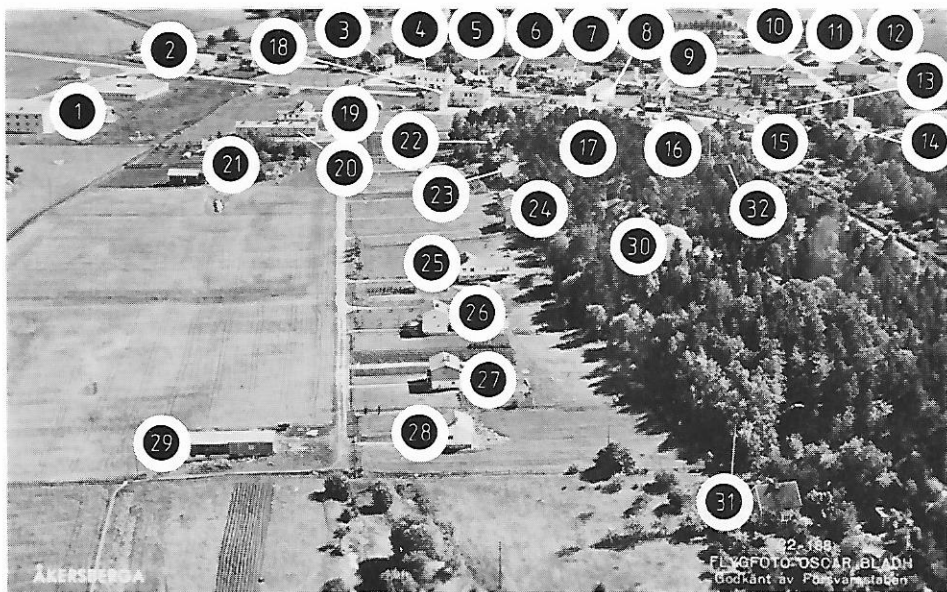
Minnestallriken

**»ÖSTERÅKER
GENOM TRE
ÅRHUNDRADEN«**

köper du på

DOMUS Åkersberga

Centrala Åkersberga och Storängsvägen omkring 1950

1 Bergaskolan med matsalsbyggnad och vaktmästarbostad 2 Roslagens Snickerifabrik 3 Åkersberga järnvägsstation 4 Första flerfamiljshuset, Roslagsvägen 12, kallades »tolvan». I huset har bl a funnits matservering och taxistation. 5 Edvard Janssons affär. Ägarna driver idag Trevehallen. 6 Roslagsv 8, Åkersberga Elektriska AB 7 Fritjof Thuns villa med bostad på övre planet. Bottenvåningen inrymde posten och Uplandsbanken. 8 Centrumbiografen 9 Carlssons konditori, kallades »fiket» 10 Lennart Carlssons diverseaffär 11 Åkersberga Kvarn 12 Åkersberga Brädgård 13 Föreningshuset (Folkets hus) 14 Brandstationen 15 AB Dambi 16 Fastighet som kallades Ställverket, förmodligen pga dess utseende 17 Örnstens Elektriska 18 Apotek och folk tandvård 19 Ingenjör Hanhes bostad, sedermera	läkarbostad och -mottagning, f n skolkontor. Hanhe byggde Roslagsvägen 12 m fl hus. 20 Den s k Långa raden 21 Henning Petterssons (Häst)åkeri 22 Rydqvists villa 23 Elis Carlssons villa 24 Ungkarlshotellet Örjangården. Huset flyttades sedermera till Smedbyvägen 6 och ingår nu i Norr-Skyll AB:s fabrik. 25 Villa ägd av Ulf Seippel. Huset flyttat till Åkerstorpsvägen 12. 26 Sture Gustavssons villa. Denne bedrev taxirörelse här fram till 1956. 27 Villa ägd av kommunen. Bostad åt kommunalkamreraren. 28 Villa tillhörig Anna-Lisa Norberg, dotter till ägaren av »fiket». 29 Lotta- och hemvärnsgård. Ligger fortfarande på samma plats. 30 Möbel-Carlssons lager på Tvärvägen 31 Ägrens villa 32 Landsfiskal Gråbergs villa på Länsmansvägen 8. I huset låg polisstationen med tillhörande arrestlokaler.

SÅ HÄR SER VI UT

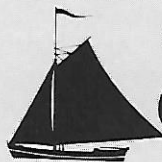
Under den här rubriken kommer vi att presentera ÖHF:s styrelse och olika kommittéer. Vi börjar med oss själva: fr v Kerstin Öjner (ansv utg), Sörgårdsvägen 41, tel 62791, Britt-Marie Kraft Jansson, Trevebovägen 54, 23685, Sture Kraft, Vattenverksvägen 8, 21405, Barbro Arenäs-Nilsson, Centralvägen 42, 67902, Lille-Mor Unevik och Dag Unevik, Oxenstiernas väg 67, 61803. Det är Dag som tagit bilden. Huset i bakgrunden är gamla ålderdomshemmet i Stenhagen.

KONSTNÄR MEDVERKAR

Vinjetten på första sidan – att den föreställer Hagbystugorna ser väl alla – är utförd av den välkända konstnären Elisabet Gauffin, bosatt på Norrö. Den är tecknad speciellt för hembygdstidningen. Elisabet har dokumenterat många gamla miljöer, bl a på Norrö. Vi hoppas kunna presentera några av dem i ett kommande nummer.

Handla lokalt - handla i

SKUTAN

ÅKERSBERGA CENTRUM

21 specialbutiker, banker, post, systembolag, livsmedelshall.

